

Filma par kādu vēstures traģisko lappusi

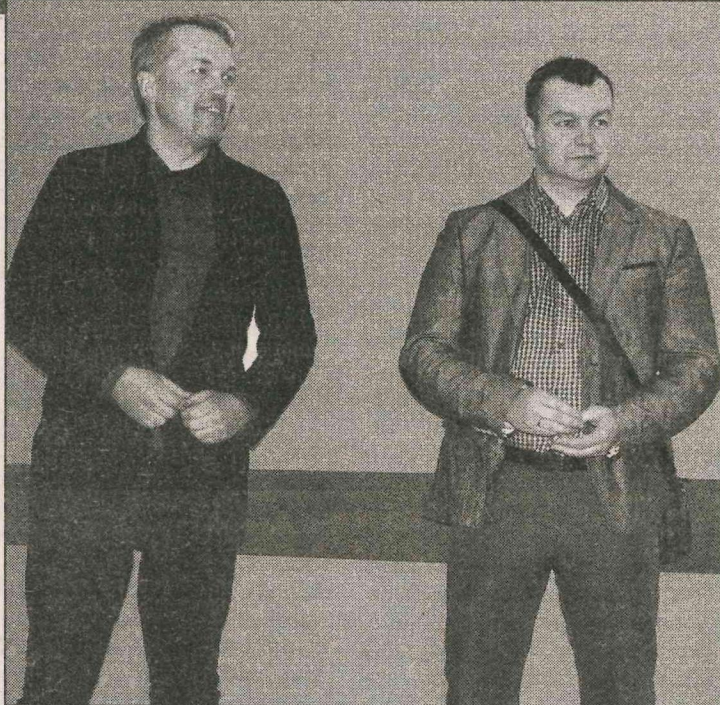
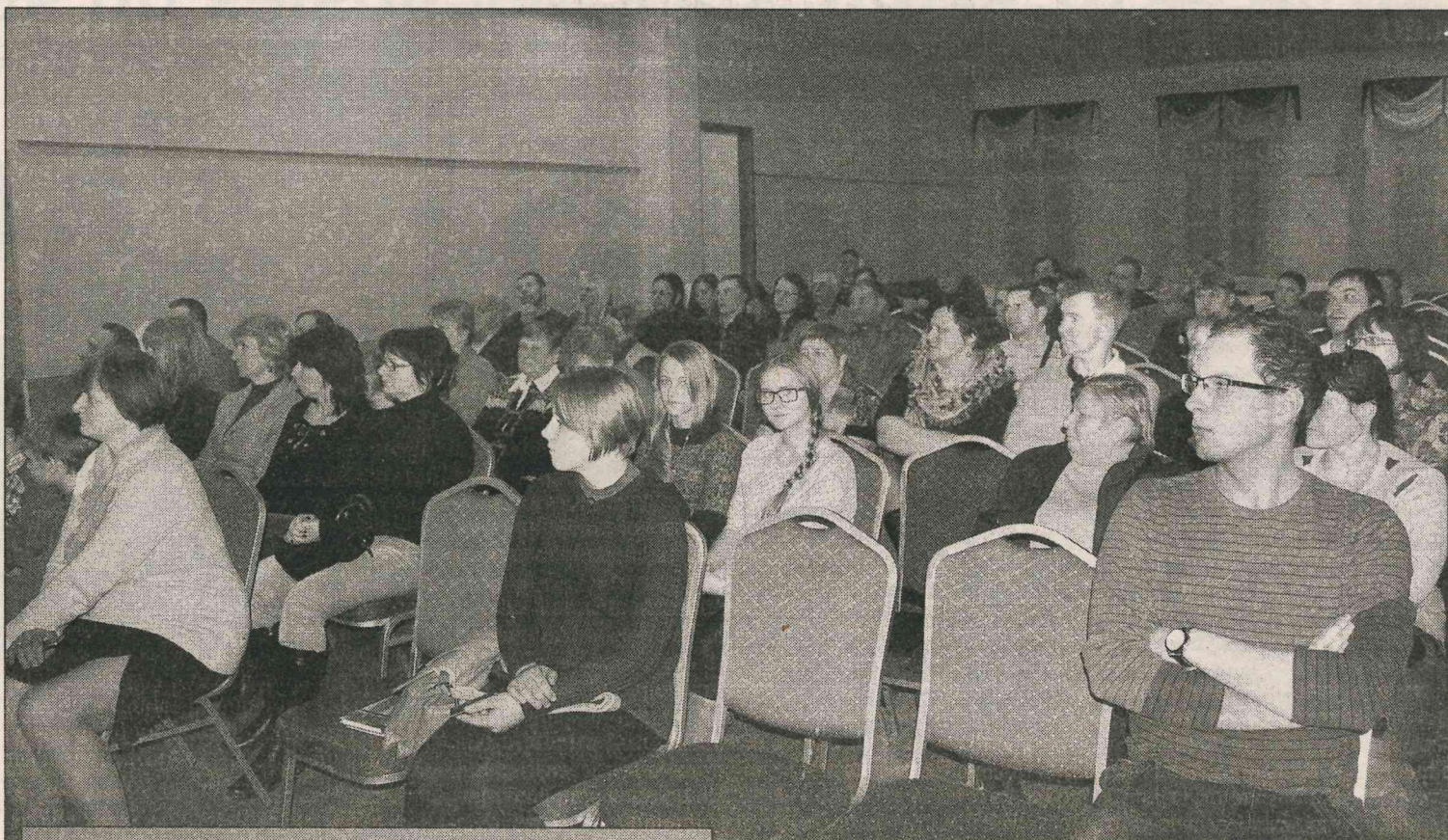
16. janvāri Vanagos un Vārkavā tika demonstrēta režisora Normunda Puča dokumentālā filma "Segvārds Vientulis", kas, izpelnījies skatītāju un arī kritiķu atzinību, bija Latvijā skatītākā dokumentālā filma aizvadītajā gadā. Filma vēsta par nacionālo partizānu kustību Latgalē un tās vadītāju Vanagu draudzes prāvestu Antonu Juhņeviču (1905-1947). Filmas uzņemšana norisinājusies arī Vanagu apkārtnē, un filmēšanā kopā ar profesionāliem aktieriem piedalījās vietējie cilvēki.

Filmā atainoti reāli notikumi, kas norisinājās 1945. gadā, kad, nespējot samierināties ar padomju varas nodibināšanos, daudzi cilvēki devās mežos, lai, cerot uz sabiedroto palīdzību, turpinātu cīņu. "Segvārds Vientulis" ir pirmā filma, kas veltīta nacionālo partizānu tēmai, un tā ir arī pirmais nopietnais pētījums par katoļu prāvestu Antonu Juhņeviču, kurš līdz šim ir bijis noklusēta un plašākai sabiedrībai maz zināma personība.

Viņa raksturā apvienojas stipra ticība Dievam, bezkompromisu nelokāma pārliecība par savu taisnību, brīvības apziņa un pat dumpinieciskums – īpašības, kas liecina par stipru personību, bet tajā pašā laikā ir neērtas jebkurai varai. Jau 30. gados Antons Juhņevičs izcieta divu mēnešu ieslodzījumu par aizsargu publisku nolamāšanu dievkalpojuma laikā, vācu varas laikā viņš pārkāpa komandantūras aizliegumu noturēt dievkalpojumus, bet no 1943. gada baznīcas telpās sāka slēpt vīriešus no mobilizācijas vācu un sarkanajā armijā, pārliecināts par savu pienākumu saglabāt tautas dzīvo spēku. Arī pēc padomju varas nodibināšanās Antons Juhņevičs neslēpa savu nepatiku pret jauno režīmu, pievienojās nacionālajiem partizāniem un 1945. gadā kļuva par Tēvzemes Sargu (partizānu) Apvienības prezidija priekšsēdētāju.

Filma vēsta par laiku Antona Juhņeviča dzīvē, kad viņš sniedza atbalstu latviešu nacionālajiem partizāniem un sev bija pieņēmis segvārdu Vientulis. Pēdējos mūža gados Antons Juhņevičs bija nonācis eksistenciālu situāciju un izvēļu priekšā – lai glābtu tuvinieku dzīvību, viņš labprātīgi legalizējās, pēc tam tika apcietināts un 1947. gadā nošauts Rīgas Centrālcietumā.

Filmas režisors Normunds Pučis pastāstīja, ka filmas tapšanā izmantoti daudzi dokumenti, hronikas un arhīvu materiāli, bet dialogi veidoti autentiski, no aculiecinieku stāstītā: "Tā ir starptauku filma, dokumentāla un reizē arī spēlfilma." Filmas uzņemšanas laikā tika atrastas Antona Juhņeviča fotogrāfijas, kuras līdz tam nebija zināmas. Normunds Pučis uzsver, ka nacionālo partizānu fotogrāfijas ir milzīga vērtība un liels retums, jo tolaik saprotamu iemeslu dēļ viņi reti fotografējās. Ar nacionālajiem partizāniem saistītu notikumu, kas norisinājušies Vanagu un

● **No kreisās – filmas "Segvārds Vientulis" režisors Normunds Pučis un vēsturnieks Jānis Viļums pēc filmas seansa Vārkavas tautas namā tikās ar skatītājiem. Pateicoties vietējo cilvēku atsaucībai, filmēšanas laikā iegūti unikāli, līdz šim nezināmi materiāli par nacionālajiem partizāniem.**

Vārkavas apkārtnē, ir daudz vairāk, nekā iespējams ietilpināt vienā filmā, un vēsturnieks Jānis Viļums šobrīd tos apkopo grāmatā.

"Segvārds Vientulis" ir inscenēta dokumentāla filma. Tajā spēlē daudzi labi zināmi aktieri, bet galvenās lomas uzticētas Jaunā Rīgas teātra aktieriem – prāvestu Antonu Juhņeviču atveido Varis Piņķis, čekas vecākā leitnanta Longina Avdjukoviča lomā iejuties aktieris Vilis Daudziņš. Masu skatos filmējušies vietējie Vanagu un Vārkavas cilvēki, un, neskatoties uz to, ka tā ir pirmā kino pieredze, viņu atveidotie tēli organiski iekļaujas filmā. Blakus inscenētām epizodēm režisors filmā iekļāvis arī daudz fotogrāfiju un kinohronikas, kas pilnībā saskaņojas ar filmas inscenēto vēstījumu un to padara izteiksmīgāku, tā piešķirot autentiskuma iespaidu arī melnbaltā stilistikā uzņemtajām inscenētajām ainām. Filmā pamatā skan latgaliešu valoda, kas paspīgtina vides kolorītu, bet latviešu aktieriem radījusi zinā-

mu izaicinājumu. Filmai spēcīgu oriģinālmūziku sakrālās noskaņās radījis Ričards Dubra.

2015. gada 16. janvāra vakars – ekrānā izdriest filmas beigu titri, bet Vārkavas tautas nama zālē klusums ieilgst. Daudziem šeit atnākušajiem vecākās paaudzes cilvēkiem filmā atainotie notikumi atsauc bērnības atmiņas, kas saistās ar bailu sajūtu. **Albīne Spūle**, kura filmēšanas komandai Vanagos vārijusi biežputru, dalās atmiņās par bērnībā piedzīvoto Saunas pusē: "Vai, Dieviņ, bailīgi bija! Partizāni arī purvā ar ezeriņiem prata slēpties. Reiz mani, meiteni, kaimiņiene ogās pasauca. Kad uz ciņa ieraudzījām noliktu stiklu, kā mēs skrējām, kā bēgām! Ogas vairs ne prātā. Kā gan tas tur varēja rasties?" **Jānis Dzerkalis**: "Man tolaik bija desmit gadu. Pēc nostāstiem bija dzirdams, kā tas viss notika, kā nacionālos partizānus šāva. Tajos notikumos bija iesaistīti mani paņēma, tādēļ šovakar atnācu uz filmu. Zinu, ka Vanagos bija baznīckungs, kurš palīdzēja mežabrāļiem, jo mans

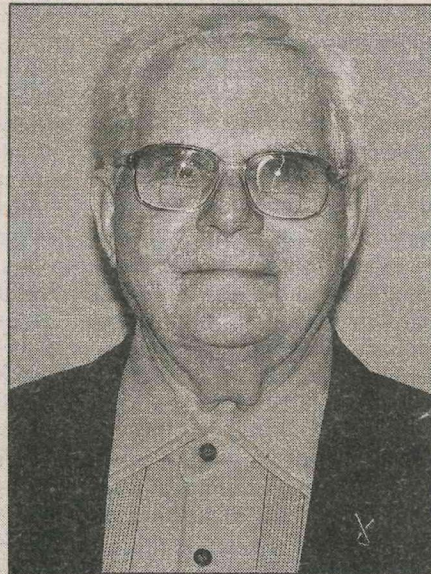
Stādiet rozes savā zemē, nestādiet tās svešumā, tāds ir mans, barikāžu dalībnieka, novēlējums

HENRIHS KIVLENIKS, novadpētnieks, grāmatu "Kalupieša dzīves gājums" (2013), "Kalupe un kalupieši" (2008) autors.

— Pirms filmas veidošanas pie manis vairākkārt viesojās vēsturnieks Jānis Viļums. Esmu palīdzējis atrast nacionālo partizānu bunkuru vietas Nicgales mežā un Arendoles mežā. Bunkuri nav saglabājušies, bet tajās vietās var atrast patronu čaulas un ejas. Nicgales mežā, pie lielā akmens, partizānu apvienības vadītājs bija Miķelis Rasčevskis, viņa vadībā bija septiņdesmit seši cilvēki.

Rasčevski notiesāja uz divdesmit pieciem gadiem, pēc piecpadsmit gadiem viņš atgriezās un ir apglabāts Kalupes kapšētā. Viņš bija liela auguma, divi metri pāri. Kad viņš gāja pa mežu bruņots, tad ne tikai cilvēkam, bet arī velnam viņa būtu bail. Viņš bija īsts nacionālais partizāns.

Arendoles Lielajos Stradiškos manā vadībā ar Vārkavas novada domes atbalstu atklājām pieminekli nacionālajiem partizāniem. Cilvēki mežā gāja, jo nevēlējās karot ne vācu, ne krievu armijā un gribēja savu neatkarīgu valsti. To, ko zinu, visu esmu aprakstījis savās grāmatās. Vēsturiskie notikumi ir jāatceras – ja nebūs pagātnes, nebūs nākotnes. Esmu dedzīgs Latgales patriots. Mans vēlējums jaunajai paaudzei: esiet savas valsts patrioti un atcerieties, ka visā pasaulē maize ir ar garozu un maize ir jāpelna. Nav skaistākas zemes par Latviju, jo te ir mūsu tēvzeme, kopiet šo zemi un saudzējiet arī nākamajām paaudzēm, veidojot latviskas ģimenes.

vecaistēvs Vanagu baznīcā bija par kalpotāju." Savukārt **Jānim Vaivodam** par to laiku pavisam skarbas atmiņas: "Man radinieki bija Onckuļi no Mačāniem, no pazīstamā dekāna dzimtas. Man bija kādi septiņi gadi, kad mežabrāļi Onckuļu mājās bija atnākuši ciemos. Vēlāk, kā pats atceros, veda nošautos mežabrāļus. Viņi bija salikti un atstāti centrā, lai cilvēki skatās. Netālu no Vārkavas, kur viņu piemiņai

uzstādīts baltais krusts, daži bija nošauti un aprakti, bet vēlāk viņus pārapbedīja piederīgie." Pat tagad, pēc gandrīz septiņdesmit gadiem, daudzi joprojām par to laiku runā nelabprāt. Filmas skatītāja **Tekla Romanovska** velk paralēles ar mūsdienām: "Tad nebija miera un tagad nav." Filma skatītājiem liek domāt par sevi, par savām izvēlēm, kādas tās būtu ekstremālās situācijās.

I.Šņepste